

Forfatter: Martensen, Hans Lassen

Titel: BREV TIL: Laub, Hardenack Otto Conrad FRA: Martensen, Hans Lassen (1860-04-06)

Citation: Martensen, Hans Lassen: "BREV TIL: Laub, Hardenack Otto Conrad FRA: Martensen, Hans Lassen (1860-04-06)", i *Biskop Otto Laubs Levnet - En livsskildring i breve (2. bind)*, Karl Schönbergs Forlag, s. 13. Onlineudgave fra Danmarks Breve: <https://tekster.kb.dk/text/letters-002252230-002-shoot-L0022522300020005.pdf> (tilgået 30. april 2024)

Anvendt udgave: Biskop Otto Laubs Levnet - En livsskildring i breve (2. bind)

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Fra Martensen til Laub
Kjøbenhavn, 6. April 1860

Kjære Biskop Laub! Guds Fred og Velsignelse i denne Paaskehøitid. Denne stille Tid har ogsaa den Velsignelse, at man ogsaa i det Ydre fornemmer, at Riget, som ikke er af denne Verden, endnu har nogen Magt over Riget af denne Verden.

s. 14 Først lad mig takke Dem for Deres Skrift om Confirmationen^{*)}, der i høi Grad har glædet mig. Jeg maa i alt Væsentligt samstemme; De har efter min Mening aldeles truffet Punktet ved at bestemme Confirmationen som Barndommens Afslutning, som derfor endnu har Barndommen i sig. Deres Opfatning af Børnecommunionen — hvorledes denne faaer Sandhed ved Barndommens Afslutning, medens den vistnok ellers maa forkastes, og Deres Betragtning af Disciplenes første Nadvere ved Indstiftelsen har interesseret og glædet mig ved sin Sandhed. Til det sidstnævnte Punkt vilde formeentligen endnu kunne tilføies, at dersom den Hostrupske Frivillighedstheori var sand, da havde man fra Herrens Side maattet vente en heelt anden Fremgangsmaade, end den, Evangelierne vise os. Thi da maatte man vente, at Herren paa det Alvorigste havde foreholdt Disciplene, hvad de nu bleve forpligtede til ved den Handling, han var i Begreb med at indstifte, og paa det Indstændigste spurgt dem, om de vel havde overveiet Alt, og om de iblandt dem, der ikke i en fuldkommen Frivillighed vilde følge ham, ikke hellere vilde træde tilbage. Gud være lovet, saaledes gjorde Han ikke, men behandlede dem — thi Forholdet til Forræderen er et ganske særligt — i sin opdragende Kjærlighed som Umyndige. — Hvad angaaer Citatet af min Dogmatik, da har jeg aldrig tænkt mig, at dette Sted kunde modtage nogen anden Opfatning, end den, som De har givet det. Hvor Confirmationen svarer til sin Idee ikke blot fra Præstens Side men fra den Unges Side, som confirmeres, der vil vistnok vise sig en Opvækkelse af Daabens Naadegave — og dermed s. 15 et Analogon til Pintsens 3: Begyndelsen til et personligt Troesliv. Men den svarer ikke altid til sin Idee; og da er det trøstefuldt, at vi i den sidste Nadvere, som Herren holdt med Disciplene, have en Typus for en Nadvere, der fra Communicanternes Side kun saare lidet svarede til Ideen, men som dog fik stor, ja uendelig Betydning for dem, da Pintsetiden kom.

Det undrer mig, at den gode Zeuthen er kommen ind paa denne Eensidighed, hvori jeg kun kan see en Yttring af det baptistiske Princip, der sætter den individuelle, personlige Christendom som det Første, istedetfor at Overleveringens Christendom er det Første, hvorefter det personlige Troesliv skal udvikle sig, sætter Troens Styrke og Inderlighed som Forudsætning for Sacramentet og overseer, at den rette Styrke i Troen skal udvikles formedelst Sacramentel (Conf. Aug. XIII „ad excitandam et confirmandam fidem“ etc.). Ligesom man ifølge den baptistiske Anskuelse maa nødes til at opsætte Daaben i det Uendelige — thi naar er man etter dette Standpunkt moden? — saaledes ogsaa ifølge den Hostrup-Zeuthenske Theori med Hensyn paa Nadveren. Thi naar har man den absolute Selvstændighed i Overbeviisning og Beslutning? Hvilket Individ eller hvor mange Individuer kan udholde i dette Forhold udelukkende at kastes tilbage paa sig selv? Vil man for Alvor indslaae denne Vei, da ville vistnok de Fleste føres ind i en fortsat Opsættelse af Nadveren.

Men, som De i Deres Brev antyder: denne Eensidighed fremtræder paa mange Punkter, navnlig i Skriftemaalsspørgsmaalet. — Det er den eensidige Individualisme, mod hvilken vi paa alle Punkter have at kjæmpe, og det ikke blot hos Secterne, men i Kirken s. 16 selv. Baptisme, Donatisme, Novatianisme dukker ideligt op, ikke som selvstændige Skikkelser, men som Tendenser, snart fremtrædende paa dette snart paa hint Punkt. Hermed staaer i Forbindelse en Stræben efter Individets Emancipation fra kirkelig Orden ogsaa i det Ydre, Fordring om Præstefrihed eller for det Første Psalmebogsfrihed, Lærebogsfrihed o.s.v. Udvidelse af Sognebaandets Løsning til Afbenyttelse af Sognets Kirke for dem, der have løst Sognebaandet o.s.v. Denne Individualisme er ogsaa i det Politiske mere og mere bleven herskende, i Særdeleshed hertilands. Det er kun Individernes Interesser og Rettigheder, hvorefter Alt dreier sig; om objective Samfundsformaal, hvilke de individuelle Hensyn ere underordnede, er der saa godt som ikke Tale. Naar De i Deres Skrift taler om Confirmationen ikke blot som et kirkeligt, men som et Statsanliggende, da troer jeg, at denne Betragtning ligger meget fjernt fra, hvad der er den herskende Betragtning paa Rigsdagen. Religion betragtes her overhovedet kun som et Privatanliggende. Hegel skjælnet mellem „Staten“ og „det borgerlige Selskab“ som et blot Moment i Staten. Ved Staten forstaaer han det sædelige Rige i Udvorteshedens Form, en Retsorden, som er bestemt ved Ideer, altsaa ved objective, substantielle Formaal, blandt hvilke Kirken og den offentlige Underviisning indtager en væsentlig Plads. Ved det „borgerlige Selskab“ forstaaer han en Retsorden, der kun bevæger sig om Individerne og deres gjensidige Forhold 3: Eiendom, personlig Frihed, Handel og Industri, Næringsveie o.s.v. For de fleste af vore politiske Ordførere og Ledere har Statens Begreb opløst sig i Begrebet om det „borgerlige Selskab.“ Ja s. 17 Manges Begreb om Staten er ikke synderlig forskjelligt fra Begrebet om en Klub.

Det vil nu vise sig, hvorlænge denne politiske Strømning skal vare. Men saalænge den varer, troer jeg ikke, at noget Godt kan forventes for Løsningen af det kirkelige Forfatningsspørgsmaal. Og herved kommer jeg til et Punkt, som De, kjære Biskop Laub, i Deres Brev har berørt. — Monrads sidste Lovudkast om „Menighedsraad“ kan man jo i det Væsentlige Intet have imod. Men efter de hidtil gjorte Erfaringer med Menighedsraad maa man jo forudsee store Vanskeligheder ved Gjennemførelsen; og skal en Synodalforfatning bygges paa dette Grundlag og blive en Sandhed, da kan man vente ad calendas græcas.

Vanskeligheden ved at faae en Kirkeforfatning hos os beroer efter min Overbeviisning paa en falsk Forudsætning, som baade Monrad, Clausen og Flere, som have arbeidet i denne Retning, ubetinget fastholde, og som ogsaa antages af de Fleste som den eneste Mulighed. Denne Forudsætning er nemlig, at en Kirkeforfatning à tout prix skal være analog med den politiske Forfatning, skal udvikles nedenfra paa overveiende demokratisk Grundlag, som det trindtomkring fordredes i 1848, hvorfra man dog andensteds er kommen bort, medens man hos os vedvarende skriver 1848. Denne Forudsætning er imidlertid stridende mod de factiske Tilstande i Kirken. Monrad lod sit første Forslag falde, og har nu indslaaet en Vei, som i Theorien vistnok kan kaldes kirkelig rigtig, at begynde med Dannelsen af Menighedsraad, men som ogsaa kun i Theorien er rigtig. Det er i det mindste min Overbeviisning, at den er upractisk. Vil man en Synodalforfatning, maa man begynde med det kirkelige Embede og tilforordnede Lægelementer. s. 18 Ovenfra maa Synoden komme; da kunne Elementer forskaffes. Vil man ikke dette, maa der dannes noget Consistorialt, et Overkirkeraad, som i Preussen, sammensat af enkelte Geistlige og Jurister. Men man vil naturligviis under de nuværende Strømninger ingen af Delene. Men derfor antager jeg ogsaa, at det indtil Videre maa have sit Forblivende ved det Nuværende, og at det er den sande Kirkepolitik, at intet Indgribende skeer. Jeg troer, at man i høi Grad maa vogte sig for at gjøre ukirkelige Concessioner, og at man hellere bør lide under en octroyeret Forfatning (der dog vel ikke saa let lader sig octroyere, naar der mødes med en grundig Protest, som mod Monrads første monstreuse Udkast, og selv naar den er octroyeret, ikke derfor ogsaa er gennemført) — end at være med at gjøre en Forfatning, om hvilken man maatte forudsee, at den meget snart vilde rammes af Eftertidens retfærdige Dom. Thi at disse Tider ville blive alvorligt dømte, kan ikke betvivles. Endnu staaer den danske Kirke paa de gamle, ægte lutherske Grundvolde. Jeg troer, at det maa betragtes — vel ikke som en glimrende — men dog som en vigtig og alvorlig Opgave, om muligt at virke hen til, at den kan bevares igjennem disse verdslige Strømninger, indtil det af Herren bestemte Vendepunkt indtræder. Thi at der vil indtræde et Vendepunkt i vore Samfundstilstande, skjøndt Ingen veed hvorved eller hvorledes, kan ikke betvivles. Maatte det kun blive til det Gode for os! thi Muligheden af det Modsatte kan jo ikke nægtes.

Modtag nu, kjære Biskop Laub, disse Linier med sædvanlig Velvillie. De ere flygtigt skrevne, skjøndt jeg tør sige, at den til Grund liggende Tanke mange Gange s. 19er overveiet og stadigt ligger mig paa Sinde. Jeg haaber, at De snart vil meddele mig Deres Tanker derom.

Ogsaa om andre Punkter i Deres Brev ønskede jeg at skrive, men maa opsætte det til en anden Gang. Tid og Ro til et større litterairt Arbeide — hvorom De ikke har gjættet urigtigt — har jeg endnu ikke kunnet erholde, skjøndt det i Tankens Conceptioner meget har beskjæftiget mig. Det er imidlertid en uafviselig Fordring, at Embedets Pligter først skulle fyldestgjøres. Det Uheldige for mig eller for mine litteraire Arbeider er, at da jeg arbeider i større Sammenhænge, jeg ogsaa behøver sammenhængende Tid; og uafsladelig bliver Tiden splittet og udstykket for mig, hvilket ogsaa kan udtrykkes saaledes, at Betragtning og Stemning blive udstykkede og splittede. Imidlertid — hvad der skal frem, kommer ogsaa frem i sin beskikkede Tid; i modsat Tilfælde vil Intet være tabt.

Meget af min Fritid har Schelling taget mig, hvilket jeg dog ikke beklager som spildt. Jeg betragter det tvertimod som en Lykke at have oplevet denne sidste store Phase af Philosophien. Jeg troer ogsaa nu at vide, hvad han kan give, og hvad han ikke kan give; hvile deri, som Zeuthen, kan jeg ingenlunde; men der ere nye Tankebevægelser og Tankeveie, som Schelling fører os ind paa, hvor jeg stedse paany har fundet mig beriget og befrugtet: dog derom maaskee udførligere ved en anden Leilighed. Og hermed maa dette maaskee allerede for lange Brev have en Ende.

Deres hengivne H. Martensen.

Endnu dog een Bemærkning! Schelling, der, uagtet al Modsætning til Hegel, dog er mere overensstemmende s. 20 med ham, end han vil have Ord for, er ligeledes en stærk Modstander af det blot Doctrinaire og Uhistoriske i Forfatningsdannelsen. Hvor træffende siger han ikke i Slutningen af første Binds sidste Blad, at Tydskerne nu i lang Tid have beskjæftiget sig med das „Was“ i Forfatnings(begrebet), uden at bekymre sig om das „Dasz“ (Existensen, og Existensbetingelserne). Dette har stor Anvendelse paa Kirkeforfatningsspørgsmaalet. Clausen, Monrad o.s.v. have hidtil kun beskjæftiget sig med das „Was“; men hvad gavner det at have et Begrebsindhold, der som Begreb kan være holdbart, naar man i Existensen ikke har noget Kar, hvori man kan gyde dette Indhold? Selv ved Menighedsraad ere vi kun komne til das „Was“; med das „Dasz“ gaaer det kun sagte og aldeles problematisk. Jeg antager som sagt, at das „Dasz“ i Kirkeforfatningen ifølge vore historiske Forudsætninger bør søges ad en anden Vei.

Jeg længes efter at see, hvad Zeuthen og Hostrup ville svare paa Deres Skrift. Disse gode Mænd ere ogsaa fixerede i das „Was“, i det blotte Begreb om personlig Christendomstilegnelse, men oversee aldeles das „Dasz“ eller Existensen eller Betingelserne for Existensens Fremvæxt til at virkeliggjøre Begrebet. Dette burde Zeuthen, der jo allerede maa betragtes som en gammel Schellingianer i Ny-Schellingianismen, i Særdeleshed betænke. Hostrup er en ung Mand, af hvem man ikke kan vente Andet end das „Was“, det blotte Begreb, det blotte Ideal.

Og nu finis! M.

